

En syn som förändrade julbilden

Berättelse

Birgitta var nästan sjuttio år gammal när hon gav sig av på den resa som skulle bli en av hennes sista. Våren 1372 lämnade hon Rom, där hon hade bott i många år, och vände söderut mot det heliga landet, alltså trakten kring Jerusalem i dagens Mellanöstern. Resan gick till stor del med båt över Medelhavet, och den var både lång och farlig för en kvinna i hennes ålder. Men Birgitta hade länge önskat att med egna ögon få se de platser där Jesus enligt Bibeln hade levt. Med sig på resan hade hon sin dotter Katarina och sin son Birger.

Under sommaren kom sällskapet fram till Betlehem, den lilla staden där Jesus enligt traditionen föddes. För Birgitta var detta höjdpunkten på hela pilgrimsfärden. Hon hade rest i månader, och nu stod hon på den plats som hon hade hört talas om sedan barndomen. Här bad hon länge och hängivet.

Det var i Betlehem som Birgitta sade sig få en av sina mest kända syner. En syn var för henne en inre bild som hon var övertygad om kom direkt från Gud, och hon hade upplevt och skrivit ner sådana under hela sitt liv. Den här gången berättade hon att hon fick se själva ögonblicket då Jesus föddes. Det avgörande var hur hon beskrev scenen. I stället för att ligga utmattad i en säng, som man dittills hade föreställt sig, knäböjde Maria på marken med händerna ihop i bön. Det nyfödda barnet låg framför henne och strålade av ett eget, övernaturligt ljus, så starkt att det lyste upp allt omkring. I bakgrunden stod Josef med ett enkelt ljus i handen.

Det märkliga är att den här synen kom att förändra konsten. Innan Birgitta målade och tecknade konstnärer oftast Maria liggande i en säng efter födseln, eftersom det var så vanliga mödrar avbildades. Men sedan Birgittas uppenbarelser hade spridits över Europa, började konstnärerna i stället visa Maria knäböjande och bedjande framför ett lysande Jesusbarn. Detaljer som det starka ljuset från barnet och Josef med sitt ljus dök upp på tavla efter tavla. Den bild av julnatten som många av oss bär med oss i dag formades alltså till stor del av en gammal svensk kvinna och hennes ord.

Birgitta hann aldrig hem till Sverige igen. Hon återvände till Rom och dog där året därpå, 1373. Men hennes berättelse om natten i Betlehem levde vidare långt efter henne, inte bara i kyrkans böcker utan på väggar och altartavlor runt om i Europa.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
ge sig av	börja en resa
det heliga landet	trakten kring Jerusalem, helig inom flera religioner
en pilgrimsfärd	en lång resa till en helig plats
en höjdpunkt	det bästa eller viktigaste i något

ORD	FÖRKLARING
hängivet	med hela sitt hjärta, helt och fullt
en syn	en inre bild man ser för sitt inre öga
en uppenbarelse	ett budskap man menar kommer direkt från Gud
knäböja	sätta sig på knä
övernaturlig	som inte kan förklaras på vanligt sätt
avbilda	visa någon eller något på en bild
en altartavla	en målning längst fram i en kyrka

Läsförståelsefrågor

1. Varför var resan ovanlig för Birgitta?
 1. Hon var nästan sjuttio år och resan var lång och farlig
 2. Hon hade aldrig rest tidigare
 3. Hon reste helt ensam utan sällskap
2. Vad var höjdpunkten på pilgrimsfärden för Birgitta?
 1. att komma till Rom
 2. att komma till Betlehem
 3. att komma hem till Sverige
3. Hur beskrev Birgitta Maria i sin syn?
 1. liggande utmattad i en säng
 2. knäböjande i bön framför barnet
 3. gående på en väg
4. Vad var det avgörande nya i Birgittas beskrivning?
 1. att Josef inte var med
 2. att Maria knäböjde i stället för att ligga i en säng
 3. att Jesus var ett vuxet barn
5. Stämmer påståendena? Svara *ja*, *nej* eller *det står inte i texten*.
 1. Birgitta hade sin dotter Katarina med sig på resan.
 2. Före Birgitta målades Maria ofta liggande i en säng efter födseln.
 3. Birgitta kom välbehållen hem till Sverige efter resan.
6. Varför kan man säga att Birgittas syn fick betydelse långt efter hennes död? (inferens)
7. Texten säger att synen "kom att förändra konsten". Förklara med egna ord hur. (öppen fråga)
8. Varför tror du att just platsen Betlehem betydde så mycket för Birgitta? (inferens)

Facit

1. Hon var nästan sjuttio år och resan var lång och farlig
1. att komma till Betlehem
1. knäböjande i bön framför barnet
1. att Maria knäböjde i stället för att ligga i en säng
1. ja b) ja c) nej (hon kom aldrig hem; hon återvände till Rom och dog där 1373)
- Exempel på svar: Hennes beskrivning spreds över Europa och påverkade hur konstnärer målade julnatten i hundratals år, så hennes ord lever kvar i bilder än i dag.
- Exempel på svar: Förut målades Maria liggande i en säng, men efter Birgitta visades hon knäböjande och bedjande framför ett lysande Jesusbarn, ofta med Josef och ett ljus.
- Exempel på svar: Jesus föddes enligt Bibeln i Betlehem, och Birgitta hade hört om platsen sedan barndomen, så att stå där själv blev djupt meningsfullt för hennes tro.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten är skriven i preteritum. Öva gärna dåtidsformer och bisatser (eftersom, att, som). Synen presenteras genomgående som något Birgitta själv sade sig uppleva och skrev ner, inte som verifierad fakta; lyft gärna den distinktionen med deltagarna. Texten zoomar in ett enda ögonblick och kompletterar biografien. Tema: tro, kulturarv och hur en enskild persons berättelse kan forma konst i hundratals år.

Diskussionsfrågor

- Birgitta reste mycket långt och farligt fast hon var gammal. Vad kan få en människa att göra en sådan resa?
- En berättelse kan leva kvar i bilder i hundratals år. Känner du till en bild, symbol eller sed som har en lång historia?
- Vissa platser betyder mycket för människor på grund av tro eller historia. Finns det en sådan plats för dig?
- **Skriv (4 meningar):** Skriv om en plats du gärna skulle vilja besöka av en särskild anledning. Förklara varför just den platsen.

Källor och faktagranskning

- Heliga Birgitta – Wikipedia (sv.wikipedia.org/wiki/Heliga_Birgitta)
- Bridget of Sweden – Encyclopaedia Britannica (britannica.com/biography/Saint-Bridget-of-Sweden)
- Birgitta Birgersdotter – Svenskt Biografiskt Lexikon (sok.riksarkivet.se/Sbl/Artikel/18245)
- Heliga Birgitta – Historiska museet (historiska.se)
- St. Bridget of Sweden – Catholic Encyclopedia (newadvent.org/cathen/02782a.htm)

Fakta granskad i juni 2026. Birgitta Birgersdotter ("Heliga Birgitta") föddes omkring 1303 i Uppland (sannolikt på Finsta gård) och dog den 23 juli 1373 i Rom. Hon gifte sig som ung med Ulf Gudmarsson och fick åtta barn, bland dem Katarina av Vadstena. Efter makens död (1344/1346) levde hon ett asketiskt liv vid Alvastra kloster och reste omkring 1349 till Rom. Hon grundade Den helige Frälsarens orden (Birgittinorden); klostret i Vadstena invigdes 1384, efter hennes död. Hennes "Himmelska uppenbarelser" (Revelationes coelestes) spreds vida. Hon helgonförklarades den 7 oktober 1391 av påve Bonifatius IX och är ett av Europas skyddshelgon. Osäkerhet: det exakta födelseåret (cirka 1303) och makens dödsår (1344 eller 1346) anges något olika i källorna.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.